

HOTEL AMBASADOR - MJESTO I ZGRADA

UDK: 728.5.011 (091) (497.5 Split)
Stručni rad
Primljeno: 4. VI. 1999.

Mr. sc. AMBROZ TUDOR
Uprava za zaštitu kulturne baštine
Konzervatorski odjel u Splitu
21000 Split, HR
Knezova Nelipića 1a

Autor analizira povijest i razvoj ulomka zapadne obale splitske luke na kojem je od 1935. godine do 1937. godine sagrađen hotel "Ambasador". Usto, analizira povijest gradnje hotela, osobine izvornog stanja arhitekture te u osnovnim crtama smješta njegovu gradnju u kontekst hrvatske međuratne arhitekture.

POVIJESNI RAZVOJ MJESTA GRADNJE HOTELA I NJEGOVE OSOBINE

Hotel Ambassador sagrađen je na mjestu nasute morske obale, uz sjevernu stranu nekadašnjega drugog u nizu od devet rtova zapadne obale splitske luke.¹ Izvorni izgled obale poznat je sa Santinijevih veduta grada i Calerghijeva tlocrta splitskog poluotoka iz 17. stoljeća te tlocrta grada i najbliže okolice providura Dieda iz 1784. godine.² Nekadašnji rt produžetak je marjanskih grebena, a vidljiv je još podno ostataka crkvice sv. Filipa i Jakova (sv. Andrije).³ Spomenuta je crkvice jedna od najstarijih građevina zapadne obale, pored Sv. Petra sjeverno i benediktinskog samostana Sv. Stjepana de pinis, koji je dao ime poluotoku Sustipanu, na južnom završetku obale.⁴ Prema Calerghijevoj karti pretpostavlja se postojanje predromaničke crkvice sv. Pavla nedaleko Sv. Filipa i Jakova, čiji precizan smještaj nije poznat.⁵ Navedene crkvice zapadne obale sagrađene su u predromaničkom razdoblju, od 9. do 11. stoljeće, uz kasniji

Sustipanski put, koji je povezivao benediktinski samostan i grad od samog osnivanja samostana, najkasnije početkom 11. stoljeća.⁶

Prirodno stanje zapadne obale nije se mijenjalo do 19. stoljeća. Austrijski katastar iz godine 1831. bilježi kuću Vujica, čiji je dvorišni zid povezivao crkvicu sv. Filipa i Jakova u jedinstveni sklop. Kuća je bila usmjerena u pravcu istok-zapad, paralelno s crkvom, a između kuće i crkve postojalo je dvorište. Prema sačuvanim prozorima prvoga kata južnog pročelja, kuću se može datirati u 17. stoljeće. Svojim stilskim i graditeljskim osobinama, s profiliranim vijencima prozora te dobro klesanim kvaderima povezani uskim sljubnicama, kuća se isticala među pučkim gradnjama jugoistočnoga ruba Velog varoša. Možda je izvorno pripadala bratovštini postolara, kao i sama crkvice, no nedvojbene su i određene ladanjske osobine sklopa.

Sama prostorna organizacija, stambeno gospodarska zgrada s obzidanim dvorištem i crkvom na uglu sklopa, poznata je u ladanjskoj arhitekturi Dalmacije; primjerice, sklop Šimunića u Svirčima na Hvaru, gdje se crkva sv. Josipa pojavljuje na uglu sklopa u svojstvu privatne kapele i javne crkve. Dvostruka funkcija obično je rješavana bočnim vratima namijenjenima obitelji vlasnika, kroz koja se ulazilo iz dvorišta ili vrta, i portalom na glavnom pročelju za javnu upotrebu.⁷

Smještaj nekadašnje kuće Vujica na uzdignutom dijelu rta, svojevrsnom vidikovcu nad uvalom splitske luke, osamljen smještaj među poljima Dražanca s izlazom na Sustipanski put, ovom sklopu također daju ladanjske osobine. Prema reambulaciji katastra iz godine 1882. vidljivo je proširenje kuće Vujica prema istoku, te podizanje vanjskog stubišta uz južno pročelje prigradnje, no ni tada sklop ne gubi osnovne osobine prostorne organizacije.

Gradonačelnik Splita Šimun Micheli-Vitturi je u govoru povodom napuštanja dužnosti godine 1859. prvi spomenuo ideju o stvaranju šetnice dužinom cijele zapadne obale.⁸ Tijekom njegova šestogodišnjeg obnašanja dužnosti došlo je do prvog poznatog nasipanja zapadne obale. U svojem govoru kaže: "Velika količina ruševina starih zdanja i otpaci novih građevina iziskivala je pogodno mjesto

za istovarivanje i za tu svrhu određena je morska obala nakon klaonice prema Sustjepanu. Da ove nabačaje ne bi odnijeli morski valovi, a na štetu luke, podignut je čvrst zid koji služi kao vanjska podupora širokoj aleji kojoj je namijenjeno da postane večernje šetalište u kojem će Split uživati."⁹

Nasipanjem je stvoren put koji se uz more pružao od Matejuške do Brajevića prilaza i strmim usponom spajao se s drevnim Sustipanskim putem. Na nasipu su poslije sagrađene kuće Katalinić i Brajević, sa zapadne strane, te kuća Lovrić sa skladištima i klaonica na istočnoj, morskoj strani novog puta. Ove promjene su zabilježene u navedenoj reambulaciji austrijskoga katastra iz godine 1882., a nisu se bitno mijenjale sve do nasipanja i uređivanja obale za početka gradnje hotela *Ambasador* godine 1935.

Prvi urbanistički plan Splita, Locatijev plan iz 1862. godine, danas nije sačuvan, no pretpostavlja se da je na mjestu današnjeg hotela *Ambasador* bila predviđena gradnja novog pristana.¹⁰ Naime, na Matejuški se namjeravala izgraditi veća zgrada, koja bi objedinjavala namjene ribarnice, klaonice i mesnice, čime bi pristan bio onespособljen za prihvat brodova. Njegovu zadaću trebao je primiti novi veliki pristan "pred kućom Vujica", čiju bi gradnju olakšavao prirodni rt.¹¹ Ova namjera, međutim, nije ostvarena.

Plan omogućuje približnije datiranje kuće Lovrić, koja je na svoj način iskoristila maritimne prednosti prirodnog rta. Velika je trokatnica sagrađena u vremenu između ideje o javnom pristanu iz 1862. i reambulacije katastra iz godine 1882., koji je bilježi kao zapadni dio većeg stambeno-gospodarskog sklopa. Kuća s tlocrtom u obliku izduženog pravokutnika usmjerena je u pravcu sjever-jug, a pred istočnim pročeljem sagrađena su dva prizemna skladišta s dvorištem između. Pred jugoistočnim uglom sklopa sagrađen je manji zidani gat, iz čega je vidljivo da je sklop bio namijenjen pomorskoj trgovini manjih brodova.

Cijeli sklop izgrađen je na rtu koji je tom prilikom nasut u punoj dužini, s proširenjima nasipa s juga i sjevera. Prilikom gradnje kuće i sklopa Lovrić izvedeno je drugo poznato nasipanje obale na

mjestu kasnijeg hotela *Ambasador*, čime je nestao prirodni oblik obale do drugog rta od izvornih devet, koliko ih na zapadnoj obali uvale splitske luke broji Santinijeva veduta iz godine 1666.

Nedaleko od sklopa Lovrić, uz samu obalu, sagrađena je 1885. godine prizemna zgrada klaonice.¹² Isticala se s pet polukružnih otvora na istočnom pročelju, a u razini mora otvorena su tri polukružna otvora za otjecanje otpadnih voda. Klaonica, u dijalektu Kasar, bila je u funkciji do 1899. godine, a do 1935. godine, kada je srušena zbog gradnje hotela *Ambasador*, služila je kao skladište i lazaret.¹³ Lijep prikaz sklopa kuće Lovrić i, zgrade klaonice daje iako stilizirano, Oliverova veduta splitske luke iz godine 1892. Ista veduta prikazuje neizgrađenu zapadnu obalu, gdje će se uskoro pojaviti cijeli niz tvornica, a ideja o stvaranju gradske promenade bit će odgođena za prvu polovicu 20. stoljeća.

Pred sam početak I. svjetskog rata, 1914. godine, izrađen je prvi prijedlog regulacijskog plana grada Splita Petra Senjanovića.¹⁴ U pogledu uređenja zapadne obale ovaj plan preuzima jedan raniji prijedlog austrijske uprave o znatnom nasipanju obale i stvaranju tri velika gata, slično uređenju istočne obale.¹⁵

U arhivu P. Senjanovića, međutim, sačuvan je njegov rukopis iz 1919. godine, koji drugačije gleda na mogućnosti izgradnje zapadne obale.¹⁶ Ističe njezinu maritimnu nepovoljnost zbog pličine mora i izloženosti vjetrovima, ali je upravo zbog plitkog mora smatra povoljnom za nasipanje do dubine od oko 3 metra, čime bi Split, prema preciznom izračunu, dobio točno 34.213 metara četvornih građevinskog prostora namijenjenog izgradnji.¹⁷

Godine 1923. raspisan je međunarodni natječaj za izradu regulacijskog plana Splita, na kojemu je drugu nagradu, zajedno s jednim bečkim timom, dobio arhitekt Werner Shürmann iz Haaga, a 1925. godine povjerena mu je izrada detaljnog plana, zbog čega je u Splitu proveo osam mjeseci.¹⁸ Posebno je zanimljiv detalj plana koji se odnosi na mjesto kasnije gradnje hotela *Ambasador*. Shürmann je godine 1924. poslao na natječaj plan pod imenom *Dalmatia* u kojem se na mjestu kasnijeg hotela planira izgradnja velikog ga-

ta, izbačenoga gotovo do današnjeg početka Matejuške, na čijem je vrhu planirana zgrada pravokutnog tlocrta usmjerena u pravcu istok-zapad, dakle s glavnim pročeljem prema jugu. Ovdje valja napomenuti da Kellerov prijedlog regulacije grada daje slično rješenje.¹⁹ U regulacijskom planu koji je Shürmann podnio općini 1925. godine, nakon osmomjesečnog boravka u Splitu, taj je detalj međutim potpuno promijenjen. Cijelom dužinom zapadne obale pojavljuje se šetnica širine 18 metara, ruše se kuća Lovrić i klaonica, a pred njima se zasipa more otprilike u veličini kasnijeg nasipa za hotel *Ambasador*.²⁰ No Shürmann predviđa gradnju samo na prostoru skladišta i dvorišta sklopa Lovrić, dok ostatak nasipa ostavlja slobodnim. Također se predviđa izgradnja bloka kuća preko puta šetnice, čime je definirano začelje predviđene gradnje na novom nasipu.

Zanimljiv je izvještaj regulacijskog odbora o Shürmannovu planu koji se ne odnosi izričito na detalj prostora sklopa Lovrić i klaonice, ali o predloženim gradnjama u luci govori sljedeće: "U pogledu lučkih građenja u planu su kao definitivni ucrtani razni još neutvrđeni i neodređeni projekti. To može da stvori zabunu i dovede do neželjenih posljedica."²¹ Na osnovi ove primjedbe, kao i činjenice da i Kellerov plan donosi slično rješenje, može se pretpostaviti da je ideja o gradnji veće zgrade na novom gatu bila u Splitu prisutna otprije.

Uostalom, ideju o novom gatu iznijela je još Bajamontijeva općina godine 1862., a koliko su urbanističke ideje iz 1862. bile ukorijenjene u Splitu, govori podatak da Senjanović godine 1919. predlaže otvaranje novog trga od Pjace do Pisture, za što navodi da je to još Bajamontijeva ideja, a najvjerojatnije se nalazila u Locatijevu planu koji se upravo bavio otvaranjem grada izvan opne zidina.²²

Spomenuta promjena u Shürmannovu planu najvjerojatnije je posljedica navedene opaske regulacijskog odbora, a prijedlog nasipanja obale barem na ovom ulomku izravno se može povezati sa Senjanovićevim idejama o nasipanju cijele zapadne obale iz godine 1919. Dapače, Senjanović je kao član odbora koji je pripremao uvjete

natječaja i kasnije kao član regulacijskog odbora bio jedna od najutjecajnijih osoba pri donošenju Regulacijskoga plana grada iz 1924., odnosno 1928. godine, kada on službeno stupa na snagu.²³

Hotel *Ambasador* započinje se, dakle, graditi 1935. godine, na nasipu koji je planiran u deset godina starijem Shürmannovu planu. Iste se godine, prema istome planu, uređuje cesta od Matejuške do hotela, široka 18 metara, koliko je Shürmann zahtijevao.²⁴ Cesta je sagrađena zbog bolje povezanosti hotela s gradom, a prema moru je ograđena kamenim zidom. Tijekom gradnje hotela, kako obavještava *Novo doba* od 22. studenog. 1935. godine, obnovljena je ideja o potpunom uređenju zapadne obale. Tadašnji gradonačelnik Kargotić uspio je te godine osigurati kredit kojim je uređena cijela obala. Do godine 1938. sagrađena je cesta i pješački put uz samo more, a zasadene su i palme po uzoru na Rivu.²⁵ No zimska juga nisu dopustila njihov rast te su uskoro zamijenjene tamarisima. Gradnja hotela *Ambasador* izravno je utjecala na izgradnju ceste od Matejuške, a može se zaključiti da je izazvala i cijelo uređenje zapadne obale jer nepoznati novinar u navedenom članku piše: "Novi hotel sa novo izgrađenom obalom poljepšaće taj dio grada. A Split koji računa svake godine sa sve većim prometom stranaca, imaće mogućnost da uz postojeće prvoklasne hotele, strancima stavi na raspolaganje i jedan novi takav hotel na samoj obali." Posljednji *zahvat koji je definirao ovaj ulomak zapadne obale splitske luke* bilo je rušenje kuće Lovrić godine 1954., kada je cesta proširena na današnju širinu.²⁶

Hotel *Ambasador* sagrađen je na dijelu zapadne obale koja se postupno nasipa od sredine 19. stoljeća, a sama gradnja hotela izazvala je, izravno ili neizravno, uređenje cijele obale u razdoblju od 1935. do 1938. godine. Njegova gradnja na tragu je urbanističkih promišljanja o uređenju zapadne obale splitske luke, od Micheli-Vitturija 1859. godine, preko Senjanovića 1919. godine do Shürmannova plana iz 1925. godine. Smještaj hotela izvan građevinske crte kuća na zapadnoj obali posljedica je prirodne konfiguracije terena, odnosno izbačaja nekadašnjeg rta, slično gatu na Matejuški ili nedalekom Vlaškom mulu, dok su ostali rtovi zapadne obale,

osim naravno Sustipana, nestali pod nasipima obale 1920. godine, kada se obala najvećim dijelom nasipava i gradi uski zemljani put uz more do Sustipana.²⁷

U ocjeni splitske javnosti prema urbanističkom smještaju hotela *Ambasador* nadasve je zanimljiv niz novinskih članaka koje je nekoliko uglednih splitskih građana objavilo u *Novom dobu* tijekom listopada, studenoga i prosinca 1933. godine o temi lokacije hotela na Matejuški. Pri promatranju spomenutog niza članaka treba imati na umu da je natječaj za *Ambasador* završen u rujnu iste godine te da su radovi bili izloženi. Dakle, splitska je javnost bila upoznata s planovima gradnje. Hranko Smodlaka je o nagrađenim i otkupljenim radovima natječaja za *Ambasador* napisao veliki osvrt s opisima radova u *Novom dobu* od 23. rujna 1933. godine, gdje je naveo da je "izložba bila odlično posjećena".

Nešto kasnije u istom dnevnom listu pojavljuje se niz članaka koji ideju Dalmatinsko-švicarskog društva o gradnji osmerokatnog hotela, dužine osamdeset, a širine dvadeset i pet metara, na Matejuški smatra neprihvatljivom za najvažniju, morsku vizuru grada.²⁸ Autori kao Josip Smodlaka, Fabjan Kaliterna, Marin Ferić, Petar Kamber i drugi, smatrali su podizanje tog hotela izravnom agresijom na izgled grada.²⁹ Zanimljivo je napomenuti da je kratko prije 1914. godine odbijen projekt niza kuća na Matejuški, koje je trebao projektirati Plečnik, kada je splitska javnost izričito bila protiv tog plana.³⁰

Iz tekstova polemike s kraja 1933. godine doznaje se da većina građana smatra zgrade *Gusara* i Jadranske (Srpske) banke nagrdama, a posebno je važan podatak koji donosi Fabjan Kaliterna u broju od 12. prosinca 1933. godine, da je hotel *Ambasador* trebao biti podignut na Matejuški, ali su gradske vlasti 1932. godine prijedlog odbile.³¹ No u cijeloj kampanji protiv hotela na Matejuški nije bilo ni riječi o mogućoj neprihvatljivosti mjesta gradnje *Ambasadora*, dapače, nekoliko autora smatra hotel potrebnim i poželjnim upravo na mjestu na kojemu je kasnije sagrađen.³² Štoviše, smatran je početkom uređenja zapadne obale i okosnicom razvoja Splita kao turističkog grada.³³

OSOBI NE ARHITEKTURE HOTELA AMBASADOR

Već je spomenuto kako je Jugoslavensko Hotelsko a.d. Split tražilo lokaciju na Matejuški za gradnju hotela, ali je bilo odbijeno od gradskih vlasti.³⁴ Godine 1932. ovo društvo, namjenski osnovano za gradnju hotela u Splitu, kupilo je od obitelji Stipinovića kuću i gat, bivšu kuću Mladinov, na tadašnjoj Obali vojvode Stepe, za gradnju hotela.³⁵ Prema novinskom članku od 10. kolovoza Lavoslav Horvat već je bio započeo rad na izradi projekta.

Ipak, sredinom 1933. godine raspisan je natječaj. U *Novom dobu* od 17. srpnja 1933. objavljen je tekst natječaja s uvodnim tekstom nepoznatog novinara, koji donosi dosta podataka o namjerama gradnje kao i strukturi Jugoslavenskog hotela a.d. iz Splita. Vlasnici društva bili su Primorska banovina i hotelijer Branko Trbojević iz Sarajeva, koji će kasnije biti prvi direktor hotela. Naglašava se položaj gradnje: "Kad se poruši današnja zgrada i kad se izvede potrebno nasipanje, dobit će se dostatno prostora na jednom upravo idealnom mjestu." Natječaj je izričito raspisan za izradu idejne skice, a unaprijed se očekivala zgrada moderne arhitekture: "... pri čemu će sigurno učestvovati veći broj naših valjanih arhitekata, kojima se pruža prilika da u jednom uistinu slikovitom ambijentu dadu nešto lijepog, i pokažu što se može da stvori, makar i ne u velikom, moderna arhitektura, koja je naročito u izgradnji hotela silno uznapredovala."

Tekst natječaja je oskudan. Raspisuje se natječaj za idejnu skicu, pravo sudjelovanja imaju svi ovlašteni projektanti, nagrade su 12.000 Din. za prvu, 8.000 Din za drugu i 5.000 Din za treću nagradu, a raspis vrijedi do 20. kolovoza 1933. godine. Članovi ocjenjivačkog suda su Josip Matulović, načelnik banske uprave, arhitekt Ivan Ivačić, tehnički savjetnik, Petar Bonetti, banski savjetnik, Branko Trbojević i arhitekt Stanoje Bikar.

Nejasnost natječaja bila je razlogom primjedaba Feliksa Šperca, predsjednika splitskog U.J.I.a. (Udruženje jugoslavenskih inženjera i arhitekata). U njegovu arhivu sačuvan je tekst sa sljedećim primjedbama:

"1. Raspisivač ne može podjelom nagrada ili otkupom /prema svojoj uvidavnosti/ otkupiti autorsko pravo.

2. Da se konačna izrada nacрта povjeri onom projektantu čijim će se idejnim projektom poslužiti.

3. U programu nije označena građevna svota, koja je mjero-davna za izradu skica.

4. Nije dovoljno tačno određen stepen udobnosti hotela.

5. U.J.I.iA. traži popunjenje raspisa i produženje roka."³⁶

Nije poznato jesu li ovo bile i službene primjedbe, jer dokument nema pečata i potpisa, no u svakom slučaju nisu uvažene.

Ocjenjivački sud završio je s radom 13. rujna 1933. godine, a u *Novom dobu* od 19. rujna 1933. godine objavljeno je službeno priopćenje suda. Prispio je 31 rad, a nijedan nije zadovoljio postavljenim zahtjevima te se prva nagrada neće podijeliti. Drugu nagradu dobio je projekt "101", tada nepoznatog autora iz Herceg Novog, za koji se kasnije saznalo da je rad arhitekta Simeonovića iz Beograda. Treću nagradu dobio je rad "2071 H. R.", poznatog trojca Kiverov-Korka-Krekić iz Zagreba. Otkupljeni su radovi "ABC", Baldasara i Cicilijana iz Splita, "101" Aleksandra Lovrenčića iz Sarajeva, te "Sinje more", iz Beča, i "Prostor", iz Praga, neimenovanih autora. Radovi su bili izloženi do 22. rujna 1933. godine u prostorima Marjanske obale 9/II. List *Jadranska pošta* od 22. rujna 1933. godine donosi i kratak osvrt na rezultate natječaja, u kojemu naglašava da će s novim hotelom Split dobiti "modernu i monumentalnu zgradu". Ne spominjući izvore, isti list naglašava da će se s radovima započeti odmah prema: "nagrađenom projektu naših sugrađana Baldasara i Cicilijana, čiji je projekt jednoglasno priznat kao najostvariviji, najbolje prilagođen našim prilikama i najrentabilniji."

Osvrt na rezultate natječaja Hranka Smodlake koji je objavljen na cijeloj stranici *Novoga doba* od 23. rujna 1933. godine, donosi najviše podataka o zamislima investitora i projektanata. Smodlaka naglašava da je izložba radova dobro posjećena jer da su građani shvatili budući hotel kao središte društvenog života, pogotovo u prizemlju, gdje se trebaju nalaziti restoranti, kavane i dvorane za javna oku-

pljanja. Donosi i detalje natječaja, gdje se doznaje da se hotel namjerava graditi u dvije ili tri faze, ali tako da svaka faza bude funkcionalna cjelina. Traži se visok, ali ne i preluksuzan standard hotela. Obvezno je centralno grijanje, topla i hladna voda, kupaoonice, terase za sunčanje itd. Sadržaji u prizemlju trebali su biti izgrađeni u drugim fazama, a u prvoj fazi hotel je trebao imati najmanje 40 soba i manju kuhinju s bifeom.

Zanimljiv je sljedeći navod: "Što se tiče veličine hotela, projektanti su bili ograničeni samo veličinom zemljišta te nije bila predviđena maksimalna kubatura ili trošak." Dakle, tlocrt hotela ograničavala je čestica dobivena nasipanjem zemlje, prema Shürmannovu planu iz 1925. godine. Kako je navedena čestica popunjena nasipavanjem za prvu fazu hotela, ostale faze trebale su biti izgrađene na novim nasipavanjima prema jugu, što je vidljivo na regulacijskom planu Splita iz 1937. godine.³⁷ No, navedene primjedbe Feliksa Šperca smatraju nedefiniranost prostora građenja propustom natječaja.³⁸

Smodlaka donosi i kratke opise idejnih skica. Simeonovićev projekt i onaj Kiverov-Korka-Krekićev predviđaju na svakom katu dva niza soba razdijeljenih hodnikom. Ističe da je Simeonovićev projekt blago savinut u tlocrtu te da ima stepenasti gabarit, "što bi još dalje razbilo horizontalnu liniju fasada na obali, koja u Splitu znači jednu tradiciju, a koja je prvi put prekršena gradnjom bivše Jadranske, sad Srpske banke. Ova linija svojim mirnim i sredenim izgledom sve više osvaja naklonost suvremene arhitekture".

Rad "ABC" Baldasara i Cicilianija ima tlocrt oblika "uglato nacrtanog slova C", dok je glavnina soba okrenuta na istok. Posebno je zanimljiv osvrt na projekt iz Beča, koji je jedini od 31 rada imao koso krovište. Smodlaka dodaje: "Uzgređ budi rečeno, vremena se brzo mijenjaju te se čini nemoguće da su pred nekoliko godina kod natječaja projekti s terasom mjesto krova bili bijele muhe." Ova rečenica pokazuje koliko je moderna arhitektura u Splitu ranih tridesetih preuzela prvenstvo pred eklekticističkom arhitekturom.³⁹

No, glavna primjedba Hranka Smodlake na sve predložene radove odnosila se na usmjerenje glavnog pročelja prema istoku, a

ne prema jugu. Svoj stav Smodlaka obrazlaže klimatskim uvjetima, ponajprije izloženost u lokacije vjetrovima. Stoga traži dodatno nasipavanje terena i gradnju hotela L-tlocrta, s glavnim krilom okrenutim jugu i bočnim prema istoku. Njegov prijedlog se u osnovi poklapa s prvim Shürmannovim prijedlogom o gradnji velikog gata i zgradi kojoj bi glavno pročelje bilo okrenuto prema jugu.⁴⁰

Investitor gradnje hotela nije ponudio izradu izvedbenog projekta nekom od nagrađenih arhitekata, nego je u *Novom dobu* od 7. listopada 1933. godine objavljen natječaj za njihovu izradu. Traže se ponude za: "izradu urudžbenih nacrti 1:100 za izradu statističkih računa, predračuna i tehničkog opisa; 2. za izradu detaljnih planova nadzora i izradu likvidacionog elaborata." Daljnji tijek izrade projekta, kao i činjenica da je natječaj zapravo bio raspisan da bi se zadovoljila forma, a ne da bi se pronašao najbolji projekt, vidljiv je iz ostatka istog teksta: "Definitivni nacrti za hotel u Splitu, nakon što ponude stignu, biće povjereni najpovoljnijem nudiocu, a nacrti će se izgraditi pod direktivama uprave društva. Čim prođe određeni rok, uprava društva donijeće odluku komu će se povjeriti izrada nacrti i predračuna."⁴¹

Prema pisanju *Jadranskog dnevnika* od 13. travnja 1935. godine spomenuti natječaj dobio je Josip Kodl, kojemu je povjeren nadzor i vodstvo gradnje, a izvedba hotela povjerena je poduzeću Vladimira Šore iz Splita. Kodlov projekt hotela bio je vjerojatno gotov već godine 1934., kada se u *Novom dobu* od 1. kolovoza pojavljuje tekst koji u sažeto opisuje hotel kakav će biti podignut do 1937. godine: "U prizemlju će biti izgrađeni veliki hallovi u najmodernijem stilu, a na četiri kata velike prostrane sobe sa izgledom na more i ulice. One sobe koje gledaju na more imaće balkone te pret-soblja s tuševima i umivaonicima."

Spomenuti članak u *Jadranskom dnevniku* donosi znatno opširniji opis unutrašnjeg rasporeda prostorija: "Dio hotela koji će se sada podignuti, imaće četiri kata i prizemlje. U prizemlje će se ulaziti sa ulice Marjanska obala u veliki hall čija je dužina 12 metara. Iz njega ulaziće se u jedan manji hall a iz ovog u salon za čitanje. Sa strane ulice predviđa se veća brijanica. U velikom hallu nalaziće

se razna odjeljenja za portira, za telefon, informacije i lift i sve ostalo što treba da ima jedan moderni hotel. Kroz hall će se ulaziti u kafanu, koja je vrlo velika, a koja će imati izlaz prema moru. Drugi ulaz u kafanu predviđen je sa strane crkve sv. Nikole.

U prizemlju zgrade nalaziće se kuhinja, servis, toilete, centralno grijanje itd. Sva četiri kata jednako su uređeni. Na svakom katu nalaziće se po 12 soba i po jedan apartman na svakom katu. Sobe prema moru imaće balkon, u svakoj sobi biće tekuća hladna i topla voda, tuš uzidani ormar i drugi komfort. U sobama prema ulici biće sve isto, osim što neće imati tuševa. U svakom katu su četiri kupatila i prostrani hodnici te ostale nuzprostorije za poslugu."

Potpuno moderna koncepcija hotela provedena je do detalja, što se očituje i u nekoliko kratkih opisa hotela u tadašnjem tisku. Na krovu je postavljen neonski natpis. Prema *Novom dobu* od 21. listopada 1936. godine "boja svjetla reklame u skladu je sa bojom same zgrade i vrlo lijepo dijeluje". Isti list 24. srpnja 1937. godine donosi niz drugih detalja. Sobe su opremljene "modernim namještajem," "Izolacija u hotelu provedena je posvema, svi su hodnici i sobe pokriti linoleumom," "Signalna je služba najmodernijeg sistema, sa svijetlom, a i buđenje gostiju vršit će se električnim zovom u samoj sobi, a ne kucanjem na vratima", te u skladu s koncepcijom funkcionalnog uključivanja ravnog krova zgrade u unutrašnju organizaciju prostora, "Na krovu zgrade su i tuševi gdje će se moći provoditi sunčanje s neopisivim vidikom na gradsku luku i okolicu".

Izgrađeni hotel svečano je otvoren 1. kolovoza 1937. godine. Hotel je četverokatan, zaključen terasom. Prizemlje hotela je većeg tlocrta od ostalih etaža i pravilnog je otlocrta. Ističe se geometrijskom pravilnošću s manjim pravokutnim istakama. U prostoru između pročelja prizemlja i središnjeg tijela dormitorija postavljen je niz terasa i pomoćnih prostorija. Središnji volumen dormitorija hotela raščlanjen je u osnovi s dva kvadera: stražnjim, većim, i prednjim, istočnim, koji je uži od stražnjeg za širinu jedne prozorske osi na rubovima. Zapadno pročelje dormitorija raščlanjeno je sa šest prozorskih osi i rizalitom unutrašnjeg stubišta koji se stepenasto ističe izvan ravnine pročelja. Rizalit je nesimetrično postavljen

na pročelju tako da su sjeverno od njega postavljene četiri prozorske osi, a južno dvije. Raščlanjen je velikim pravokutnim prozorima u središnjoj osi i manjim kvadratnim prozorima na rubovima rizalita. Zapadno pročelje prizemlja prati tlocrt dormitorija te se također ističe nesimetrično postavljenom istakom. Sjeverno od istake u prizemlju postavljena je terasa oslonjena na stupove kvadratnog presjeka, a podnica ovog dijela podignuta je u odnosu na okolni prostor. Središnji ulaz u hotel postavljen je na spoju istake i sjevernog dijela prizemlja. Južni dio prizemlja simetrično je raščlanjen dvjema prozorskim osima.

Glavno, istočno pročelje simetrično je raščlanjeno sa šest prozorskih osi dormitorija i osam simetrično postavljenih otvora prizemlja, koje se proteže cijelom širinom hotela. Prvi kat istočnog pročelja raščlanjen je balkonskim vratima koja vode na prostranu terasu, koja je zaključak prizemlja istočnog pročelja. Stupovi prizemlja nastavljaju se na prvom katu, a savijeni pod pravim kutom spajaju se s pročeljem dormitorija. Na drugom se katu cijelom širinom pročelja pruža balkon, na koji vodi pet balkonskih vrata drugog kata. Treći i četvrti kat raščlanjeni su simetrično s po jednim balkonom postavljenim na drugoj i četvrtoj osi pročelja. Kako je spomenuto, istočni dio dormitorija uži je od zapadnoga, a na njihovom spoju nalaze se balkoni koji se pružaju izvan ravnine bočnih pročelja. Ističu se polukružnim završecima, a smješteni su na drugome, trećemu i četvrtom katu. Bočna pročelja dormitorija raščlanjena su velikim, kvadratičnim otvorima, smještenima u jednoj osi na istočnim dijelovima pročelja, a na južnom pročelju nalaze se i dvije osi manjih, kvadratnih prozora. Prizemlje sjevernog pročelja ističe se stepenastim postavljanjem ploha kao i blagim izmicanjem volumena. Raščlanjeno je uskim, izduženim prozorima pravokutna oblika, dok je istočni dio pročelja raščlanjen trima otvorima, oblikom i veličinom jednakim onima u prizemlju istočnog pročelja. Izgled prizemlja južnog pročelja nije poznat, a 1954. godine uz to je prizemlje prigradeno kino. Zaključak dormitorija ističe se izmicanjima volumena koji se zaključeni terasama. U unutrašnjoj organizaciji prostora dominiraju prostrane i visoke dvorane prizemlja.

Unutrašnja komunikacija postignuta je okomitom vezom na zapadnom dijelu prostora, dok su vodoravne veze na katovima ostvarene hodnikom na središnjim dijelovima katova. Hodnici su veze sa sobama koje su raspoređene uz istočno i zapadno pročelje dormitorija.

U literaturi je poznata teza da je projekt hotela *Ambasador* kompilacijski projekt Josipa Kodla prema idejnim skicama Simeonovića te Baldasara i Cicilianija.⁴² Tadašnji tisak, na žalost glavni izvor za proučavanje ovog problema jer dokumentacija natječaja i izvedbenog projekta nije sačuvana ili barem nije dosad pronađena, donosi nekoliko vijesti o ovom problemu. List *Novo doba* od 19. rujna 1933. godine donosi službeni tekst priopćenja natječajne komisije s popratnim uvodom u kojem se ne govori prema čijem će se idejnom prijedlogu izraditi izvedbena dokumentacija. No, list *A. D. Novosti* iz Zagreba od 22. rujna i *Jadranska pošta* istoga dana donose neslužbenu vijest da će se izvedbeni projekt izraditi prema otkupljenom radu "ABC" Baldasara i Cicilianija. Dapače, *Jadranska pošta* donosi sljedeći pasus: "Kako se saznaje, sa gradnjom hotela započće se odmah i to prema nagrađenom projektu naših sugrađana gg. arh. Baldasara i Cicilijaniija, čiji je projekt jednoglasno priznat kao najostvariviji, najbolje prilagođen našim prilikama i najrentabilniji."

Ovdje treba napomenuti da se među gore spomenutim primjedbama Feliksa Šperca na uvjete natječaja nalaze i važne opaske na problem autorstva budućeg hotela. Šperac napominje da se otkupom idejne skice ne mogu otkupiti autorska prava te da se izrada izvedbenog projekta treba povjeriti onom arhitektu čiji se prijedlog ocjeni najboljim. No jasno je da su primjedbe posljedica nejasnih i nedovoljnih postavki natječaja te da je njegov raspisivač ostavio sebi prostora za preinake projekata.

Važan dokument u ovoj raspravi jest natječaj koji je za izradu izvedbenog projekta raspisao investitor, a objavljen je u *Novom dobu* od 27. rujna 1933. godine. U drugoj točki natječaja traži se "izrada detaljnih planova nadzora i izrada likvidacionog elaborata", dok list *Jadranski dnevnik* od 13. travnja 1935. godine donosi slje-

deći podatak: "Nadzor i vodstvo gradnje povjereno je ing. arh. g. Josipu Kodlu." Tekst nastavlja "Za sada će se podignuti samo jedan dio ovog velikog hotela i to prema skicama nagrađenih nacрта. U svoje vrijeme kada je bio raspisan natječaj za idejnu skicu ovog hotela prvu nagradu bio je dobio arh. g. Simeonović iz Beograda a drugu arh. gg. Baltazar i Cicilijani. Sada su prema obim skicama izrađeni planovi po njima će se izgraditi hotel."

Ovaj novinski članak prvo je mjesto gdje se pojavljuje projekt Simeonovića kao podloga za izradu izvedbenog projekta, pored onog Baldasara i Cicilianija. No jasno je da je Kodl pobjednik natječaja za izradu izvedbenog projekta, a uvjeti njegove izrade vidljivi su iz već citiranog dijela natječaja. Odlučujuću ulogu pri izradi izvedbenog projekta imali su zahtjevi investitora.

Udio idejnih projekata Simeonovića te Baldasara i Cicilianija u izvedenom hotelu prema projektu Josipa Kodla, neće se moći potpuno razriješiti bez dokumentacije natječaja te izvedbenog projekta, koji, kako je spomenuto, nisu dosad pronađeni, a pitanje je jesu li sačuvani. Poseban problem u ocjeni odnosa između idejnih skica i izvedenog hotela je nepoznanica kako su idejni projekti Simeonovića te Baldasara i Cicilianija dijelili faze gradnje hotela. Naime, poznate idejne skice prikazuju hotel u punoj izvedbi, a izvedeno stanje prva je faza hotela prema Kodlovu izvedbenom projektu. Nije poznato jesu li autori uopće na razini idejnih skica razradili postupnost izgradnje. Isto tako nije poznato je li Kodl izradio izvedbeni projekt za cijeli hotel ili samo za prvu fazu.

Preostaje samo usporedba izvedenog hotela s oskudnim i lošim fotografijama idejnih projekata objavljenih u tadašnjem tisku.⁴³ Idejna skica Baldasarija i Cicilianija poznata je samo u prikazu začelnoga, zapadnog pročelja i gotovo ni po čemu ne nalikuje na izvedeno zapadno pročelje hotela *Ambasador*. Simeonovićev projekt poznat je po pogledu sa sjeveroistoka i na njemu se mogu uočiti dvije sličnosti s izvedenim stanjem. Najsličnije je prizemlje središnjeg dijela istočnog pročelja Simeonovićeve projekta raščlanjeno velikim, kvadratnim otvorima. Pored toga zapaža se sličnost raščlambe gornjih dijelova pročelja stepenasto oblikovanog gabarita

južnog dijela Simeonovićeva projekta s raščlambom dormitorija izvedenog hotela. U oba slučaja to su simetrične raščlambe gusto postavljениh prozorskih osi s prozorima kvadratna oblika. No, kako je spomenuto, ovo su samo prepoznavate sličnosti na osnovi loših reprodukcija. Glavna razlika u odnosu na oba idejna prijedloga može se uočiti u oblikovanju unutrašnje okomite komunikacije. Simeonovićev te idejni prijedlog Baldasara i Cicilianija, smještaju unutrašnje stubište u zasebnom volumenu, dok izvedeni hotel ističe unutrašnje stubište samo stepenastim rizalitom na zapadnom pročelju. Ono što povezuje sva tri projekta, jest smještaj hodnika na središnjim dijelovima katova, te raspored soba uz pročelja. No, uski i izduženi tlocrt hotela, uvjetovan oblikom nasipa, nije ostavljao mnogo drugih mogućnosti nijednom od projektanata.

Usporedbom arhitekture hotela *Ambasador* s ostalim radovima Josipa Kodla, posebice projektima javnih zgrada, lako se može zapaziti da izvedeni hotel ponajviše nalikuje na njegove radove. Osobine arhitekture hotela *Ambasador* jednake su onima osnovne škole Manuš-Dobri iz godine 1929./1930. ili neizvedenom projektu Oceanografskog instituta iz 1930. godine. Zbijena, kubična forma blagih izmicanja volumena te potpuno simetrična raščlamba pročelja s prozorima ili vratima kao geometrijski pravilnim prorezima u opni zida, osobina su Kodlove arhitekture kasnih dvadesetih i početka tridesetih. Naravno, tu je kod Kodla gotovo obvezan ravni krov, koji je u slučaju *Ambasadora*, a u najboljem duhu moderne, uključen u unutrašnje funkcioniranje prostora. Kako je prije spomenuto, ravna terasa *Ambasadora* imala je tuševе te je bila organizirana kao sunčalište i vidikovac.⁴⁴

Kodl je u ovim radovima potpuno razvio modernu, funkcionalističku arhitekturu međunarodnog stila, uvjetovanu shvaćanjem i oblikovanjem unutrašnjeg prostora. Kubična forma jasnoga Loosova utjecaja očevidna je i na prijašnjim gradnjama, primjerice obiteljske kuće na dnu Glagoljaške ulice iz najvjerojatnije 1925. godine, ili Gusara iz 1927. godine, no njih obilježava upotreba opeka na uglovi-ma volumena, kao i nešto slobodnije komponiranje njihovih odnosa u okviru cijene. Kasnije zgrade, među kojima se nalazi i *Ambasador*,

u cijelosti su sagrađene od armiranog betona i ožbukane su, a cjelina zgrade ostavlja dojam zbijene forme.⁴⁵ Kodlove zgrade ovog razdoblja u cijelosti se uklapaju u Hitchcock-Johnsonovo definiranje glavnih obilježja moderne arhitekture međunarodnog stila iz godine 1932. "Efekt mase, statičke čvrstoće, osnovne kvalitete arhitekture do današnjih dana ne nestaju: na tom je sada mjestu utisak volumena, točnije ravnih ploha koje povezane tvore volumen. Osnovni arhitektonski simbol nije debeli zid od opeke, već otvorena kutija. I zaista, većina zgrada je u zbilji, kao i po utisku koji ostavlja tek niz ploha koje okružuju volumen."⁴⁶

Pri ocjeni arhitekture hotela *Ambasador* važno je poznavati i njegov izvorni izgled. Naime, 1954. godine osim prigradnje kina "Jadran", te preinake velikog dijela prizemlja, ukinut je i niz važnih detalja. Kodl je, vjerojatno poučen primjerom *Gusara*, gdje splitska javnost nije lako prihvatila голу kubičnost volumena, ugradio cijeli niz manjih detalja kojima je pokušao "omekšati" dojam zgrade, ponajprije na glavnom, istočnom pročelju. Posebice se ističu balkoni polukružnog završetka na bočnim pročeljima zgrade, koji uspješno prevladavaju izravni sudar dviju masa. No, za razliku od balkona koji su sačuvani, stupovi na prvom katu koji su se pod pravim kutom spajali s ravninom pročelja, te perforacije parapeta balkona nisu sačuvane. Također, je ukinut kvader s neonskim natpisom na krovu hotela, koji je ipak olakšavao kubičnost dormitorija. Spomenuti niz detalja uklapa se u jednu od temeljnih odrednica hrvatske moderne arhitekture, koju će T. Premerl ovako definirati: "Kao bitan prostorni činilac detalj gradi estetičko funkcioniranje u pokazivanju novih oblika materijalom koji organski sudjeluje u jedinstvu arhitektonske forme."⁴⁷

Djelo Josipa Kodla važan je element hrvatske moderne arhitekture. Ovaj Čeh po rođenju nije samo donio u Split nova shvaćanja arhitektonske forme, on se u njemu i razvijao, oslobađajući se od primjesa secesije svojih ranijih radova. Godine 1924. sagradio je kuću Ćorak na Marjanskoj obali s jakim utjecajima secesije, a iste godine i Meteorološki opservatorij na Marjanu, gdje se također osjećaju utjecaji secesije. Međutim, kubično oblikovanje volumena

nevelike zgrade opservatorija odaje snažan loosovski utjecaj i nago-
vještaj je kasnijih Kodlovih ostvarenja.

Obiteljska kuća na dnu Glagoljaške vjerojatno iz 1925. i nažalost
srušeni Gusar iz 1927. godine djela su moderne arhitekture. Izvedena osnovna škola Manuš-Dobri iz 1929. godine i Oceano-
grafski institut iz 1930. godine ukidaju dekorativnu upotrebu opeka
na rubovima volumena, a uokvirena istaka balkona na južnom
pročelju projekta za Oceanografski institut jedan je korak dalje od
kubične forme i Loosovog utjecaja.⁴⁸

Kodlovo mjesto u hrvatskoj modernoj arhitekturi najjasnije se
očituje u usporedbi s razvojem moderne arhitekture dvadesetih
godina u Zagrebu, gdje se prijelomnom smatra godina 1928. Te godine
organizirana je velika izložba čehoslovačke moderne arhitekture, a
prema Ž. Čorak sagrađena je Vidakovićeva vila Pfeffermann u Ju-
rjevskoj ulici u Zagrebu, "prvi - ako nas neko novo otkriće ne dem-
mantira - izvedeni objekt novog stila u Zagrebu".⁴⁹ Prema T. Premerlu
moderna arhitektura dolazi u Hrvatsku krajem dvadesetih godina
upravo preko praških i bečkih studenata, a njezini prvi znaci upravo
su kubične forme loosovskog utjecaja.⁵⁰ Josip se Kodl svojim radovi-
ma iz dvadesetih godina upravo uklapa u najranije pojave moderne
arhitekture u Hrvatskoj, kako kronološki, tako i upravo prihva-
ćanjem Loosova utjecaja. Hotel *Ambasador*, za koji smo pretpostavili
da je Kodl izradio projekt 1934. godine, nešto je kasnije ostvarenje,
no još uvijek u okvirima rane moderne arhitekture, iako su te godine
u Hrvatskoj izvedena i suvremenija rješenja.

Opisujući Iblerovu idejnu skicu za hotel *Ambasador*, Ž. Čorak
je u knjizi "Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata",
dala ocjenu njegova projekta s obzirom na probleme interpolacije,
koja se može primijeniti i na sve ostale projekte s natječaja 1933.
godine, kao i na nama nepoznate Kodlove ostale faze izgradnje:

" 'Prvi je uslov za regeneraciju bolesnika', piše Ernest Weissmann
u obrazloženju svoje bolnice, "zdravi higijenski život u zraku i
svjetlu. U izgradnji stanova, uredskih prostorija itd., nisu danas još
zadovoljeni ovi primarni uslovi normalnog i zdravog života. To je

i razlog da se ova bolnica formalno toliko razlikuje od stambene kuće. Privatni stan nije i ne smije biti uzor za uređaj bolnice. Neopravdano je i sentimentalno mišljenje, da bolesniku treba sredina, što je ima kod kuće. Bolnica će sve nas naučiti, kako se higijenski stanuje." Isto vrijedi za ovaj Iblerov hotel, pa i za sve druge hotele podizane između dva rata: to su savršeni strojevi za preradu kraljika u odmor i zdravlje, isključujući svaku želju za tumačenjem ili vezivanjem uz ono što prerađuju. Velik i neraščlanjen potez hotela na obali doista želi samo vidjeti, a malo računa na 'biti viđen'. U svakom slučaju, bio bi zagrađivao dio obale na bedemski način, ponašajući se prema okolini bez mnogo obzira. Dakako da činjenica što nije izveden nije tu obalu spasila."⁵¹ Treba naglasiti da Željka Čorak promatra cijeli gabarit hotela, koji na sreću nije izveden, kao ni ostali prijedlozi.

Već je spomenuto da R. Shürmann u Regulacijskom planu iz 1925. godine predvidio gradnju manje zgrade na planiranom nasipu gdje je kasnije sagrađen hotel *Ambasador*. Vjerojatno je znao koliko je taj položaj izložen i koliko će jak naglasak zapadnoj obali davati zgrada sagrađena na tom mjestu. Međutim, Regulacijski plan iz 1937. godine jasno pokazuje namjere investitora i urbanista. Hotel se širi prema jugu, a pred njim se gradi dugački gat, do visine gata na Matejuški. Ova izmjena u odnosu na Shürmannov Regulacijski plan najvjerojatnije je posljedica planova o širenju hotela.

Plan iz 1937. godine pokazuje davno poznatu činjenicu da moderna arhitektura nije težila dijalogu sa zatečenim tkivom naselja. Tomislav Premerl u knjizi "Hrvatska moderna arhitektura između dva rata - nova tradicija" posvećuje problemu njezine interpolacije dva poglavlja.⁵² Premerl ističe nekoliko glavnih odrednica odnosa moderne arhitekture prema povijesnom urbanitetu: "O tom problemu nije se tada vodilo računa već je svaka novogradnja smatrana logičkim slijedom planski zacrtanog", te nastavlja: "Odnosa prema zatečenom gradskom prostoru kakav mi danas njegujemo, tada nije bilo. Postojao je tek iskonski osjećaj za prostorni odnos, a ne i za povijesnu dimenziju." Pri kraju poglavlja zaključuje: "Ulazak

moderne u nasljeđene gradske prostore zbivao se bez mnogo kompromisa. Autori naše moderne arhitekture između dva rata prepuni su ideja o zamahu novih urbanih načela, poštujući samo linearni urbanitet gradskog prostora i ne pitajući se za neke prefinjenije odnose sa starim prostorima. Ali ne smijemo zaboraviti da u to vrijeme i nije bilo izrađenog odnosa prema povijesnom prostoru kako ga mi doživljavamo i shvaćamo."⁵³

Danas razumijemo da bi u cijelosti ostvareni gabariti hotela prema idejnim skicama iz 1933. i Regulacijskom planu iz 1937. godine bili presnažan naglasak na obalnoj crti zapadnog dijela splitske luke. Vjerojatno je to bilo jasno i Shurmannu 1925. godine, kada je u Regulacijskom planu predvidio manju građevinu na nasipu, svojevrsnom belvederu luke, jer bi zgrada velikog gabarita poremetila temeljnu vrijednost prostora: blago spuštanje padine Marjana prema morskoj površini luke. Takav bi hotel sigurno "zgrađivao dio obale na bedemski način, ponašajući se prema okolini bez mnogo obzira".⁵⁴ Dakle, stjecajem okolnosti ostvareni gabariti hotela jesu najviše što urbano tkivo sjevernog dijela zapadne obale splitske luke može podnijeti bez bitne promjene prostornih odnosa.

Dvojica autora povezuju ostvarenja hrvatske moderne arhitekture između dva svjetska rata s tradicijom, dakle s nečim što nas obvezuje i danas. Podnaslov spomenute Premrlove knjige je "nova tradicija",⁵⁵ dok se Radovan Ivančević u obrani arhitekture Stjepana Planića koristi preciznijom odrednicom "moderna tradicija".⁵⁶ Premrl jezgrovito obrazlaže veze sadašnjice s modernom arhitekturom dvadesetih i tridesetih: "Hrvatska moderna arhitektura između dva rata je zaokruženo i definirano stvaralačko razdoblje, ali njena misao i rezultati ostali su živi i vitalni u misli i u praksi. Tekovine koje je ona iznjela dobrim su dijelom ugrađene, često i nesvjesno, u našu današnjicu. Međuratna arhitektura postala je tako NOVA TRADICIJA naše prostorne suvremenosti."⁵⁷

Arhitektura hotela *Ambasador* tradicija je moderne arhitekture Splita, važan kulturni doseg ovog stoljeća, koji se i pri svom kraju

vraća čistim kubičnim formama. Stoga bi bilo neprimjereno izbaciti njegovo postojanje iz kulturne memorije grada.

BILJEŠKE

1. T. Marasović, *Zapadna obala splitske luke u srednjem vijeku i prvom stoljećima novog vijeka*, URBS 1959-60, Split, 1961., 35. Također zahvaljujem Mediteranskom centru za graditeljsko nasljeđe iz Splita na ljubaznom ustupanju karata prostornog razvoja grada Splita, kao i uvidu u Calerghijev prikaz ulomka zapadne obale splitske luke koji je u ovom radu obrađen. Rad je nastao kao konzervatorski elaborat Uprave za zaštitu kulturne baštine - Konzervatorski odjel u Splitu, prema narudžbi poduzeća *Retoi d.o.o.* iz Splita.
2. Isti, 35.; Duško Kečkemet, *Mapa crteža dalmatinskih gradova ing. Josipa Santinija*, Četiri priloga historiji grada Splita, Split, 1953.
3. N. dj., bilj. 1, 35.
4. Isti, 35-37.
5. Isti.
6. Isti, 36-38.
7. N. Petrić - A. Tudor, *Ladanjska izgradnja prostora hvarske komune*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 37, Split, 1998.
8. S. Muljačić, *Historijat izgradnje priobalnog pojasa u splitskoj luci, od Matejuške do Sustipana*, URBS 1959-1960, Split, 1961., 51.
9. Isti, 51.
10. S. Muljačić, *Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka 19. do 1944. godine*, URBS 6, Split, 1966., 26-27; Stanko Piplović, *Zaštita graditeljske baštine u prvom urbanističkom planu Splita*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 8-9, Zagreb, 1982-1983., 18.
11. N. dj., bilj. 8, 52.
12. N. dj., bilj. 8, 52.
13. N. dj., bilj. 8, 52.
14. S. Muljačić, *Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka 19. do 1944. godine*, URBS 6, Split, 1966., 29; Stanko Piplović, *Doprinos Petra Senjanovića uređenju starog Splita*, Kulturna baština 7-8, Split, 1978.; Isti, *Zaštita graditeljske baštine u prvom urbanističkom planu Splita*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 8-9, Zagreb, 1982-1983., 18.
15. N. dj., bilj. 8, 56.; S. Muljačić, *Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka 19. do 1944. godine*, URBS 6, Split, 1966., 33, bilj. 3.
16. Sveučilišna knjižnica u Splitu, Arhiv Petra Senjanovića, M-127/5-B II.-51.č
17. Isto, bilj. 16. Viziju P. Senjanovića o budućem izgledu splitske luke najbolje predstavljaju sljedeće rečenice napisane 1919. godine: "Na ovom položaju

(zapadnoj obali o.p.) može se stvoriti novo moderno lice grada, sa velikim komfortnim zgradama, u krasnom položaju na moru, na zraku i suncu. Time bi se zatvorio amfiteatralni обруч okolo splitske luke, a pokrile one neukusne tvorničke zgrade, što su zauzele taj lijepi položaj, pa nagrđuju lice grada prema moru. Kod provedenja te osnove treba nasipom u moru stvoriti površina za novaa gradilišta. Pri tome se može različito postupati. Mišljenje je podpisanog da se u interesu praktične provedbe i očuvanja građevne ekonomije ne smije pretjeravati."

18. S. Muljačić, *Urbanistički razvitak Splita i regulacioni planovi od početka 19. do 1944. godine*, URBS 6, Split, 1966., 31-32.; Stanko Piplović, *Doprinos Petra Senjanovića uređenju starog Splita*, Kulturna baština 7-8, Split, 1978., 63; Isti, *Zaštita graditeljske baštine u prvom urbanističkom planu Splita*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 8-9, Zagreb, 1982-1983.; D. Tušek, *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918-1941.*, Split, 1994., 32-42, 205-213.
19. Objavljen u: Stanko Piplović, *Doprinos Petra Senjanovića uređenju starog Splita*, Kulturna baština 7-8, Split, 1978., 61.
20. Originalna karta u mjerilu 1:2500 Shürmannova prijedloga iz 1925. godine čuva se u Muzeju grada Splita, odjeljak Planovi grada. Ovom prilikom zahvaljujem ravnatelju Muzeja, g. Borčiću, na ljubaznom ustupanju starih fotografija i nacрта bez kojih se ovaj rad nije mogao napraviti.
21. Sveučilišna knjižnica u Splitu, Arhiv Petra Senjanovića, M-127/5-B VI.-2.
22. N. dj., bilj. 16.
23. N. dj., bilj. 19, 62-63.
24. N. dj., bilj. 8, 62.
25. N. dj., bilj. 8, 63.
26. N. dj., bilj. 8, 64.
27. N. dj., bilj. 8, 56-57.
28. *Pitanje novog velikog hotela u Splitu i druga urbanistička pitanja našeg grada - Razgovor našeg urednika sa švajcarskim arhitektom Zollingerom, prestavnikom "Dalmatinsko-švajcarskog hotelskog društva"*, Novo doba, 28. 03. 1936..
29. Cjelokupni popis literature o problematici izgradnje hotela u Splitu između dva rata vidi kod: D. Tušek, *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918-1941.*, Split, 1994., 157-158.
30. N. dj., bilj. 8, 60; M. Ferić, *Još o gradnji hotela u Splitu*, Novo doba, 9. 12. 1933.
31. F. Kaliterna, *Gdje da se gradi novi veliki hotel?*, Novo doba, 12. 12. 1933.
32. *Pitanje izgradnje hotela na obali kod sv. Frane*, Novo doba, 7. 10. 1933.; *Pitanje izgradnje na obali*, Novo doba, 18. 10. 1933.; *Pitanje gradnje hotela u Splitu*, Jadranska pošta, br. 222, 22. 9. 1933.; H. Smodlaka, *Hotel na marjanskoj obali - Povodom izložbe idejnih skica*, Novo doba, 23. 09. 1933.; *Novi hotel pod Marjanom*, Novo doba, 1. 08. 1934.; *Novi hotel za zapadnoj obali u gradnji*, Novo doba, 22. 11. 1935.

33. *Novi hotel Ambasador u Splitu - Otvora se 1. augusta*, Novo doba, 24. 7. 1937.
34. N. dj., bilj. 31.; O prvim idejama gradnje hotela u predjelu Matejuške vidjeti u: Stanko Piplović, *Dalmatinski opus arhitekta Alfreda Kellera*. Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice - VDG Jahrbuch, Osijek, 1998., 56-57.
35. *Kupljen teren za gradnju novog hotela*, Novo doba, 10. 8. 1932.
36. Muzej grada Splita, Arhiv Feliksa Šperca, kut. F.Š.-3/V.
37. Objavljen u: Stanko Piplović, *Zaštita graditeljske baštine u prvom urbanističkom planu Splita*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 8-9, Zagreb, 1982-1983, 22.
38. Vidi bilj. 36.
39. Dominantnost moderne arhitekture u Splitu ranih tridesetih godina vidljiva je i na prijedlogu Feliksa Šperca za hotel na Matejuški iz 1933. godine, koja se u mnogočemu može usporediti s poznatim perspektivnim prikazom Banske palače u Splitu Josipa Pičmana iz 1936. godine. Skica se čuva u Muzeju grada Splita, Arhiv Feliksa Šperca.
40. Vidi bilj. 20.
41. O problematici manipulacije arhitektonskim natjecajima vidi: D. Tušek, *Arhitektonski natjecaji u Splitu 1918-1941*, Split, 1994., 122-135.
42. Isti, 78-79.; Stanko Piplović, *Splitski arhitekti Š. Nakić i J. Kodl. Od eklekticizma do moderne*, Kulturna baština 17, Split, 1987., 100.
43. Fotografija projekta Baldasara i Cicilianija objavljena je u članku Hranka Smolake u *Novom dobu* od 23. rujna 1933., dok je ista fotografija sa Simeonovićevo skicom objavljena u *Jadranskom dnevniku* od 13. 4. 1935. Iste fotografije s onima idejne skice Kiverov - Korka - Krekić, kao i izvrsnog projekta Perković - Pervan objavljene su u: D. Tušek, *Arhitektonski natjecaji u Splitu 1918-1941*, Split, 1994., 62-65.
44. O problematici ravnog krova u hrvatskoj međuratnoj arhitekturi vidi: R. Ivančić, *Stjepan Planić i avangarda moderne hrvatske arhitekture*, predgovor pretisku knjige S. Planić, *Problemi suvremene arhitekture*, Zagreb, 1996., XXXIII.-XLI.
45. Jedini detalj na istočnom i zapadnom pročelju koji odstupa od isključive upotrebe armiranog betona jesu kamene poklopnice parapeta balkona i terasa, detalj na koji me je upozorio g. Robert Plejić. No, upotrebu prirodnog materijala valja gledati u kontekstu Kodlove težnje k olakšavanju voluminoznosti zgrade, čemu teže svi detalji pročelja hotela. Jednako tako se masivne kamene poklopnice ne trebaju smatrati nemodernim detaljem jer je uporaba kamenih blokova, u težnji prema uključenju regionalnih osobitosti u modernu arhitekturu, prisutna kod mnogih arhitekata hrvatske moderne dvadesetih i tridesetih godina. Vidi: T. Premerl, *Između moderne i avangarde - hrvatska međuratna arhitektura*, Peristil 31, Zagreb, 1988., T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata - Nova tradicija*, Zagreb, 1989.; R. Ivančević, *Stjepan*

- Planić i avangarda moderne hrvatske arhitekture*, predgovor pretisku knjige S. Planić, *Problemi savremene arhitekture*, Zagreb, 1996.
46. T. Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata - Nova tradicija*, Zagreb, 1989., 149.
47. T. Premerl, *Između moderne i avangarde - hrvatska međuratna arhitektura*, Peristil 31, Zagreb, 1988, 321.
48. A. Hackman, Adolf Loos: *The Ideology - Work of a Fin-de-Siecle Viennese architect*, internet site: <http://bartik.brynmawer.edu/students/ahackman/Loos/Paper.html>.
49. Ž. Čorak, *Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Zagreb, 1981., 96.
50. N. dj., bilj. 45, 37.
51. N. dj., bilj. 48, 157.
52. N. dj., bilj. 45.
53. N. dj., bilj. 45, 131.
54. Vidi bilj. 48.
55. N. dj., bilj. 45, 163.
56. N. dj., bilj. 44, XLVII.
57. N. dj., bilj. 45, 163.

L'HOTEL AMBASADOR - UBICAZIONE ED EDIFICIO

Riassunto

L'Hotel *Ambasador* è stato costruito su un terrapieno lungo la costa spalatina, a nord di quello che un tempo era il secondo dei nove promotori della riva occidentale del porto cittadino. La sua costruzione esternamente alla linea delle facciate meridionali degli edifici che sorgono lungo la costa occidentale del porto spalatino è la conseguenza della naturale configurazione del terreno e dell'arginamento della costa marina iniziato dalla metà del XIX secolo. L'Hotel è costruito sul terrapieno progettato nel piano regolatore di Spalato dello Shürmann del 1925, ufficialmente approvati nel 1928. L'architettura dell'Hotel *Ambasador* è un esempio dell'architettura funzionalistica che si sviluppò in Croazia alla fine degli anni Venti di questo secolo, sotto l'influenza di Adolf Loos e con la mediazione, soprattutto, degli studenti d' Architettura formati a Praga e a Vienna.

Početak gradnje hotela "Ambasador" 1935. godine

Zapadna strana hotela 1938. godine

Istočna strana hotela, vjerojatno 1940. godine

Hotel "Ambasador" zapadno pročelje, postojeće stanje